

MUSTAFA SÂFÎ EFENDİ'NİN MENSUR HİLYE-İ ŞERİF TERCEMESİ

Ömer GÖK*

Özet

Türk edebiyatında müstakil olarak 16. yüzyıldan itibaren görülmeye başlayan hilye türünün manzum, mensur ya da manzum-mensur karışık pek çok örneği bulunmaktadır. Bunlardan özellikle mensur olanların araştırmacılarca ikinci planda değerlendirildiği görülmektedir. Sultan Ahmed'in baş imamlarından olan ve imam-ı sultan olarak da şöhret bulan Mustafa Sâfi Efendi tarafından kaleme alınan ve bu çalışma ile ilk kez tanıtılacak olan *Hilye-i Şerif Tercemesi*, bugüne değin ortaya çıkarılmamış mensur hilyeler arasında yer almaktadır. Eserin bugün için tespit edilebilen tek nüshası, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı 1443 numarada bulunmaktadır. Bu çalışmada, mütercimim Saîd-i Kâzerûnî'nin *el-Müntekâ fî Mevlidi'n-Nebiyi'l-Mustafâ* adlı eserinden istifade ederek hazırladığını söylediği *Hilye-i Şerif Tercemesi* adlı eseri, şekil ve muhteva özellikleri bakımından incelendikten sonra eserin transkripsiyonlu metni ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hilye, şemâil, Mustafa Sâfi Efendi, *Hilye-i Şerif Tercemesi*, Saîd-i Kâzerûnî, *el-Müntekâ fî Mevlidi'n-Nebiyi'l-Mustafâ*.

TRANSLATION OF HILYE-I SHARIF BY MUSTAFA SÂFÎ EFENDİ

Abstract

There are many examples of the hilye genre, which started to be seen independently in Turkish literature since the 16th century in verse, prose or mixed in verse and prose. It is examined that especially the

* Dr., Türk Dil Kurumu, o.gok@tdk.gov.tr, ORCID: 0000-0003-0474-2928.

prose ones are underestimated by the researchers. *Translation of Hilye-i Sharif* will be introduced for the first time with this study among the unrevealed prose hilyes until today, it was written by Mustafa Sâfi as one of the chief imams of Sultan I. Ahmed, who was also known as imam-i sultani. The only copy of the work that is identified currently is cataloged in the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library, number 1443. In this study, the *Translation of Hilye-i Sharif*, which the translator denoted to have benefited from Saîd-i Kâzerûnî's work *Al-Müntekâ fî Mevlidi'n-Nebiyyi'l-Mustafâ*, is examined in terms of form and content with the transcribed text.

Keywords: Hilye, shama'il, Mustafa Sâfi Efendi, *Translation of Hilye-i Şerif*, Saîd-i Kâzerûnî, *Al-Müntekâ fî Mevlidi'n-Nebiyyi'l-Mustafâ*.

Giriş

Sözlüklerde anlamı “süs, ziynet, bezek, kolye, cevher” gibi kelimelerle karşılanan hilye, edebiyatta Hz. Muhammed'in dış görünüşünü ve vasıflarını anlatan manzum ya da mensur eserlere denilmektedir. Türk edebiyatında “müstakil” bir tür olarak 16. yüzyıldan itibaren işlenmeye başlayan hilyeler, daha önceleri edebî kaygı güdülmeden siyer ve hadis kitaplarında bir bölüm olarak ele alınmıştır (Güngör, 2003, s. 199). Ayrıca Araplarda Hz. Muhammed'in fiziki ve ahlaki özelliklerinin anlatıldığı eserler olarak ortaya konan şemaillerin “halku Resûlillâh” başlıklı bölümlerinin hilye etrafında şekillendiği söylenebilir (Uzun, 1998, s. 44-45; Kandemir, 2010, s. 497; Canım, 2016, s. 80-81). Bu bakımdan Türk edebiyatında kaleme alınan hilyelerin bir diğer kaynağı da şemailler olmuştur. Şemailler edebî niteliği ve hilyeye nazaran çok daha geniş bir muhtevaya sahip olması yönüyle Türk edebiyatında görülen hilyelerden ayrılmaktadır. İmam Tirmizî'nin Arapça kaleme aldığı *eş-Şemâ'ilü'n-Nebeviyye ve'l-Hasâ'isü'l-Mustafaviyye*'si Hz. Peygamber'in hilyesine dair bilgiler içeren ilk eser olması sebebiyle önemlidir. Eser hem kendisinden sonra yazılan şemai kitaplarına hem de hilyelere kaynaklık etmiştir. Ancak hilyelerin kapsamı ve edebî değeri göz önünde bulundurulduğunda “bu eser edebî bir gayeyle yazılmadığı için de sadece hilye türüne kaynak olması açısından bir ilk kabul edilmelidir” (Canım, 2016, s. 81). Nitekim Tirmizî, Hz. Peygamber'i sadece dış görünüşüyle ele almamış, “kıyafeti, yemesi içmesi, konuşma şekli, ibadeti, ahlakı, geçim tarzı ve ölümü” gibi hususlara da hadislerle dayanarak eserinde yer vermiştir (Kandemir, 2010, s. 500). Buradan hilye bahsinin eserin sadece bir bölümünü kapsadığı anlaşılmaktadır. Tirmizî'den sonra İmam Beyhakî'nin *Delâilü'n-Nübüvve*'si, Hâfız-ı İsfahanî'nin *Tarih-i İsfahan*'ı, Kadı İyaz'ın *Şifâ-i Şerîf*'i, İbn Kesîr'in *Şemâilü'r-Resûl*'ü, Cemâ-

leddîn Hâfız Abdurrahman'ın *Vefâ fi Fezâil-i Mustafâ*'sı Arapça hilye içerikli eserlere örnek olarak verilebilir. İran edebiyatında ise Muhammed Abâd'ın *Şifâ-i Şerîf* şerhi ile Feyzî'nin manzum hilyesi dışında bu türden eserlere rastlanılmamaktadır (Erdoğan, 2013, s. 21; Canım, 2016, s. 82).

Arap ve Fars edebiyatları karşısında Türk edebiyatında hilyeye karşı büyük bir rağbetin olduğu görülmektedir. Türklerdeki Peygamber sevgisi ve onu tanıma arzusu bu rağbeti artırdığı gibi hilye türünün de gelişimine zemin hazırlamıştır. “Hz. Peygamber’in fizikî özellikleri anlatılırken her bir sahabe görebildiği taraftan ve ifade edebildiği kelimelerle fakat en güzel kelime ve ifadeleri seçerek anlatmış.” (Gözütok, 2016, s.401), Türk şair ve edipleri de bu ifade gücünün derinliğine inmek arzusuyla manzum, mensur, telif, tercüme şeklinde pek çok hilye kaleme almışlardır. Şüphesiz bunlar arasında en meşhuru Hâkânî Mehmed Bey’in *Hilye-i Hâkânî*’si olmuştur. Hâkânî’nin manzum kaleme aldığı *Hilye-i Şerîf*’i hem okuyanlarca hem diğer şairlerce benimsenmiş, sonrasında onlarca hilye kaleme alınmıştır. Nihayetinde “tıpkı şarkı ve tuyuğ gibi hilye türü de klasik Türk edebiyatının malı olmuştur” (Pala, 1991, s. 5). Türk edebiyatında Hz. Muhammed ile başlayan hilye yazıcılığının sınırları yıllar içinde tüm peygamberler, dört halife ve evliyalara kapsayacak şekilde genişlemiştir. Böylelikle gelinen noktada hilye türü şu şekilde tanımlanmıştır:

“Hz. Muhammed’in fiziksel görünüşünü, güzel ahlakını, karakterini, güzel vasıf ve sıfatlarını, kıyafetini anlatan aynı zamanda diğer peygamberlerin, dört halifenin, aşere-i mübeşşereden diğer sahabelerin Hz. Hasan ve Hüseyin ile bazı tarikat kurucularının öncelikle fiziksel yapıları olmak üzere onlarla ilgili diğer bazı hususları da konu edinen ve genellikle mesnevi nazım şekliyle ve manzum olarak yazılan, mensur örneklerinin yanı sıra çok az da olsa manzum-mensur olarak da kaleme alınan eserlerin genel adıdır” (Erdoğan, 2013, s. 19).

‘Bu çalışma kapsamında ele alınan Mustafa Sâfi’nin *Hilye-i Şerîf Tercemesi*, Hz. Muhammed için yazılmış mensur hilyeler arasında yer almaktadır. Sâfi böyle bir eser kaleme almasının sebebini giriş kısmında uzun uzun ve oldukça süslü bir dille anlatmaktadır. Burada özetleyecek olursak; bayramlarda padişahlara bir hediye (eser) sunmanın adet olduğundan bahisle Sâfi’de de böyle bir niyet hasıl olmuştur. Bunun üzerine Hz. Peygamber’in Türkçe bir hilye-i şerifini yazıp padişaha sunarak onun Hz. Peygamber’in evsafını yakından müşahede etmesini arzu etmiştir. Sâfi bu bölümde, kaynak olarak kullandığı *el-Müntekâ* ve onun müellifi Saîd-i Kâzerûnî’nin ismini de zikretmiştir.

Türk edebiyatında, Mustafa Sâfi’nin *Hilye-i Şerîf Tercemesi*’nden başka mensur olarak kaleme alınan ve bilinen diğer Hz. Peygamber hilyeleri alfabetik olarak şu şekilde sıralanabilir:¹

¹ Sıralama (Erdoğan, 2013) ve (Erdoğan, 2018)’den faydalanılarak hazırlanmıştır.

1. Abdülahad Nûrî, *Hilye-i Şerîfe-i Nebeviyye*,
2. Abdülmecîd Sivasî, *Şerh-i Hilye-i Resûl-i Ekrem*,
3. Ahmed b. Receb el-İstanbulî, *Nüzhetü'l-Ahyâr fî Şerh-i Hilyeti'l-Muhtâr*,
4. Ahmed Şemsî Halvetî, *Hilye-i Şerîfe*,
5. Akkirmânî Muhammed B. Mustafa, *Hilye-i Sa'âdet*,
6. Ali Molla, *Hilye-i Şerîf-i Resûlullâh*,
7. Debrelî Vildân Fâik, *Risâle fî-Şerhil'l-Hilyeti'n-Nebeviyye*,
8. Erzurumî Mehmed Hanefî Efendi, *Hilye-i Şerîfe*,
9. Eyüp Sabri b. Cemîl, *Mûlahhas Şemâ'il-i Hz. Muhammed*,
10. Halîl b. Ali El-Kırımî, *Hilye-i Nebevî*,
11. Hilmi Efendi, *Hilye-i Muhammed*,
12. Hulûsî Ârif Eskişehirî, *Şerh-i Hilye-i Nebevî*,
13. Kâdî Şâmî, *Şerh-i Hilyetü's-Şerîfe*,
14. Mantıkî Mustafa Efendi, *Mufassal Hilye-i Şerîfe*,
15. Mehmet Ergüneş, *Hilye-i Şerîf-i Muhammediye*,
16. Nazmi Türe, *Hilye-i Şerîfe ve Şemâ'il-i Muhammediyye Hazret-i Muhammed Aleyhisselamın Vâsf-ı Şerîfeleri ve Şemâ'il-i Mübârekeleri*,
17. Sa'dî Çelebi, *Tercüme-i Hilye-i Şerîf*,
18. Şeyh Emir Tarikatçı, *Hilyetü'n-Nebî*,
19. Şeyhü'l-İslam Hoca Sa'deddîn Efendi, *Hilye-i Celiyye ve Şemâ'il-i Aliyye*,
20. Vahdî İbrahim b. Mustafa, *Terceme-i Hilye-i Şerîf*,
21. Vecdî Ahmed, *Hilye-i Nebî*.

Yukarıda saydığımız eserler dışında henüz üzerinde araştırma yapılmamış, müellifi bilinmeyen hilyeler² mevcuttur. Yine kendi yazdığı eserlerde adı zikredilmesine karşın bugüne kadar gün yüzüne çıkmayan Mustafa Sâfi'nin kaleme aldığı *Hilye-i Şerif Tercemesi* de mensur hilyelere yeni bir ilave olarak değerlendirilmelidir.

1. *Hilye-i Şerif Tercemesi*

Eserin Müellifi/Mütercimi

Sultan Ahmed devrinde telif ve tercüme ettiği eserlerle bilinen Mustafa Sâfi

² Müellifi bilinmeyen hilye-i şerifler ve diğer hilye-i şeriflerin ayrıntılı kütüphane bilgileri için bk. (Erdoğan, 2013, s. 65-68).

Efendi, Makedonya'nın Kesriye kasabası, Hurpışte nahiyesinde dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi hakkında elimizde net bir bilgi bulunmamaktadır. Babasının isminin İbrahim olduğu kaynaklarda geçen Mustafa b. İbrahim künyesinden anlaşılmaktadır. Anadolu'ya geldikten sonra bir müddet Bursa ve Gemlik'te imamlık ve hatiplik yapan Mustafa Sâfi, daha sonra İstanbul Cerrah Mehmed Paşa Camisinde görev yapmıştır. İstanbul'da bulunduğu sırada Hafız Ahmed Paşa'nın aracılığıyla *Celâl ü Cemâl* adlı Farsça bir mesneviyi Türkçeye mensur-manzum tercüme edip padişaha sunmuş, bu tercüme vesilesiyle padişah imamlığına yükselmiştir.³ Eserlerinin büyük bir bölümünü de Sultan Ahmed devrinde kaleme almış ve yine ona takdim etmiştir. Sâfi'nin tespit edilebilen eserleri şunlardır: *Zübdetü'l-Tevârih*, *Terceme-i Celâl ü Cemâl*, *Vesiletü'l-Vüsûl ilâ Mahabbeti'r-Resûl*, *Kitâbü'l-İsti'âb fî Ma'rifeti'l-Ashâb Tercemesi*, *Hilye-i Şerîf Tercemesi* (*Mir'atü's-Safâ fî Hilyeti'n-Nebiyi'l-Mustafâ*) ve *Cihad-nâme*. Görüldüğü üzere tarih, edebiyat, din ve tasavvuf gibi farklı sahalarda eserler neşreden Mustafa Sâfi, H 1025 Zilhicce (M 1616 Aralık) ayında vefat etmiştir.

Eserin Adı

Çalışmamıza esas aldığımız istinsah nüshanın başında eserin başlığı *Hilye-i Şerîf Tercemesi* olarak geçmektedir. Başka bir nüshası olmamasından ötürü eserin bu başlıkla anılması daha doğru olacaktır. Fakat Mustafa Sâfi'nin *Vesiletü'l-Vüsûl ilâ Mahabbeti'r-Resûl* adlı eserinde, hilye tercümesinden bahsederken *Mir'atü's-Safâ fî Hilyeti'n-Nebiyi'l-Mustafâ* başlığını kullandığı görülmektedir:

“Hazret-i Ali'den -kerremallâhu vechehü- ve Enes b. Mâlik ve Ebû Hüreyre ve Berâ b. Azib ve Ümmü'l-mü'minîn Âişe-i Sıddîka ve İbn Ebî Hâle ve Ebû Cuheyfe ve Câbir b. Semüre ve Ümmü Ma'bed ve Abdullâh b. Abbâs'dan ve bunlardan gayrı ashâb-ı güzînden -rıdvânullâhi 'aleyhim ecma'in- rivâyet olunup bu fakîr bu cümle-i kütüb-i mu'teberden cem' ve lisân-ı Türkî ile tefsîr idüp ve bundan akdem *Mir'atü's-safâ fî Hilyeti'n-Nebiyi'l-Mustafâ* nâm bir risâle metâvîsinde derc idüp” (İnal, 1993, s. 38-39).

Buradan hareketle eserin ismi için *Hilye-i Şerîf Tercemesi* ile beraber *Mir'atü's-Safâ fî Hilyeti'n-Nebiyi'l-Mustafâ*'nın da kullanılabileceğini söyleyebiliriz.

Telif Tarihi

Eserin müellif hattı nüshası bugün için elimizde mevcut değildir. Bu yüzden eserin telif tarihi ile ilgili net bir çıkarımda bulunmak güçtür. Ancak eserin telif tarihiyle ilgili Mustafa Sâfi tarafından *Vesîle*'de düşülmüş şöyle bir kayıt vardır:

³ Bk. Çuhadar, 2003, s. 114; Babinger, 1992, s. 162, Süreyya, 1996, s. 1149.

“[...] bu fakîr bu cümle-i kütüb-i mu‘teberden cem‘ ve lisân-ı Türkî ile tefsîr idüp ve bundan akdem *Mir‘atü’s-safâ fi Hilyeti’n-Nebiyyi’l-Mustafâ* nâm bir risâle metâvîsinde derc idüp isneteyn ve işrîn ve elf târîhinde vâki‘ olan ‘îd-i adhâda pâ-yi taht-ı Edirne’de manzar-ı ‘âli-i pâdşâhî-ye ref‘ etmişdir” (İnal, 1993, s. 39).

Mustafa Sâfi burada, tamamlamış olduğu eserini H 1022 (M 1614) senesinin Kurban Bayramı’nda, Edirne’de padişaha sunduğunu söylemektedir. Bu kayıt ışığında, net olmamakla birlikte, eserin ya bu tarihte ya da bu tarihten evvel tamamlandığını söyleyebiliriz.

Nüsha Tavsifi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı (Kısaltması: AK)

Eserin ulaşılabilen tek nüshası mevcuttur. Bu nüsha da İstanbul Büyükşehir Belediye Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Türkçe Yazmaları koleksiyonunda bulunmaktadır. Demirbaş numarası 1443’tür. Eser kataloglanırken ismi Mustafa Sâfi’nin başka bir eseri ile karıştırılmış ve *Terceme-i Kitâbü’l-İstî‘âb fi Ma‘rifeti’l-Ashâb* olarak kaydedilmiştir. Müellif ismi de Muslih-ed-dîn Mustafâ en-Nakşibendî olarak yazılmıştır. Yazı türü nesih olup 200x145-145x85 mm ölçülerindedir. Sadece 1b ve 10a’da metnin dört tarafını çevreleyecek şekilde ince kırmızı cetvel çekilmiştir. Yaprak sayısı 15, satır sayısı 19, sütun sayısı 1’dir. Söz başlarında kırmızı, metin kısmında siyah mürekkep kullanılmıştır. Eserin sadece 12a-12b’ye tekabül eden yaprağının köşesinde birkaç kelimenin okunmasına sorun teşkil eden yıpranma mevcuttur. Ayrıca metinde bazı kısımlarda müstensih hataları göze çarpsa da bunlar anlamdan hareketle okumada giderilmiştir.

Muhtevası

Eser, diğer hilyelerde olduğu gibi Hz. Peygamber’e övgü ile başlamaktadır. Bu bölümde *Kur‘an*’da geçen Hz. Peygamber’in güzel ahlakı ve yaratılışına yönelik ayetlerden iktibaslarla birlikte “Sen olmasaydın âlemi (yerleri ve gökleri) yaratmazdım.” hadis-i kutsisine atıf yapılmaktadır. Sebeb-i telif bölümünde eserin kim ve ne için yazıldığı tafsilatlı olarak açıklanmaktadır. Buradan eserin Sultan Ahmed’e arz edilmek üzere tercüme edildiği anlaşılmaktadır.

Eserin esasını oluşturan hilye bölümü ise en kapsamlı bölümdür. Bu bölümde Ümmü Ma‘bed, Hind bin Ebî Hâle, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Sâ‘ib bin Yezîd gibi sahabelerin Hz. Peygamber’in hilyesine dair rivayetleri yer almaktadır. Mustafa Sâfi, hilyeleri aktarırken önce ibarelerin Arapça ilk hâlini vermiş, ardından daha ayrıntılı ve Türkçe olarak bu ibareleri açıklamıştır. Hilyede adı geçen ravilerin rivayetlerinden yola çıkılarak Hz. Peygamber’in yüzü, teni, boyu, saçı, başı, alnı, kaşları, kirpikleri, burnu, sakalı, yanakları, ağzı, dişleri, gözleri, sesi, hitabı, boynu, göğsü, sırtı, karnı, omuzları, kolları,

avuçları, ayakları, adımları, konuşması ve peygamberlik mührü gibi görünüşüne ve beden hareketlerine dair özellikleri tasvir edilmiştir. Hilye bölümünde Ümmü Ma‘bed kıssasının ve hilyesinin denk geldiği yaklaşık üç varaklık (3a-6b arası) kısım, birtakım tercüme tasarrufları bulunmakla birlikte, Mustafa Sâfi'nin *Kitâbü'l-İsti'âb fî Ma'rifeti'l-Ashâb Tercemesi*'nde de geçmektedir.

Eser, hatime/dua bölümüyle hitama ermektedir. Dua bölümünde, eserin bayram hediyesi olarak takdim edildiği Sultan Ahmed'e dua ve övgülerde bulunulmaktadır.

Şekil Özellikleri

Hilye-i Şerîf Tercemesi, mensur bir hilyedir. Eser, farklı ravilerin rivayetlerini içerdiği için Türk edebiyatında yazılan diğer hilyelere nazaran hacim olarak oldukça geniştir. Eserin bölümleri incelendiğinde manzum hilyelerde olduğu gibi Hz. Peygamber'e övgü, sebab-i telif, Hz. Peygamber'in hilyesi ve hatime/dua bölümlerinden oluştuğu görülmektedir. Eserde sadece hatime kısmında Farsça bir dörtlük yer almaktadır.

Kaynak Metni ve Müellifi

Hilye-i Şerîf Tercemesi'nin kaynağının Saîd-i Kâzerûnî'nin *el-Müntekâ fî Mevlidi'n-Nebîyyi'l-Mustafâ* adlı eseri olduğunu, Mustafa Sâfi Efendi doğrudan dile getirmektedir (AK, 3a). Hatta yalnızca hilye metninde zikretmekle kalmayıp *el-İsti'âb fî Ma'rifeti'l-Ashâb Tercemesi*⁴ ve *Vesîletü'l-Vüsûl ilâ Mahabbeti'r-Resûl*⁵ gibi eserlerinde hem kaynak esere hem hilye tercümesine dair atıflarda bulunmaktadır. Muhammed b. Mes'ûd el-Kâzerûnî'nin Arapça kaleme aldığı eser, bazı kaynaklarda *el-Müntekâ min Sîreti'l-Mevlidi'n-Nebîyyi'l-Mustafâ* ve *el-Müntekâ min Sîyeri'n-Nebîyyi'l-Mustafâ* olarak da geçmektedir.⁶ Eserin Muhammed b. Mes'ûd el-Kâzerûnî'nin oğlu Affüddin el-Kâzerûnî tarafından yapılan ve *Terceme-i Mevlid-i Mustafâ* ya da *Siyer-i Afîf* ve *Siyer-i Kâzerûnî* adlarıyla anılan Farsça bir çevirisi de mevcuttur. Farsça bu tercümeden hareketle Veysîzâde Ahmed İznîkî ve Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin eseri Türkçeye tercüme ettikleri bilinmektedir (Erşahin, 2005, s. 345-346; Uzun, 2009, s. 325).

Mustafa Sâfi'nin hilyesinde esas kaynağı olan *El-Müntekâ*'nın Farsça metni bir mukaddime, dört kısım ve hatimeden oluşmaktadır. Dört kısımlık

⁴ “[...] vilâdet ü vefât beyninde vâkî‘ olan ahvâl-i icmâlîleri huşûşan hilye-i celiyye-i şerîfeleri ve ba‘z-ı mu‘cizât-ı bâhire-i münîfeleri ‘ulemâ-i siyer ve hafaza-i haber ü eşerden Sa‘îd-i Kâzerûnî revvahallâhu rûhahu *el-Müntekâ fî Mevlidi'n-Nebîyyi'l-Muştafâ* nâm kitâbda rivâyât-ı şahîha ve esânîd-i kavîyye-i şariha ile zikreyledüğü üzre bi-tarîkî't-terceme zikrolundu” (*İsti'âb*, vr. 2b-3a).

⁵ Bk. İnal, (1993, s. 38-39).

⁶ Bk. Uzun, 2009, s. 325; Durmuş, 2004, s. 481; Gültekin, 2021, s. 7.

siyer bölümü, Hz. Peygamber'in doğumundan önce vuku bulan bazı olaylarla başlayıp hicretin on birinci yılında zuhur eden hadiselerin anlatımıyla sona ermektedir. Mustafa Sâfi *Hilye-i Şerif Tercemesi* için *el-Müntekâ*'nın dördüncü kısmının birinci babının ikinci, üçüncü ve dördüncü fasıllarından istifade etmiştir. İkinci fasıl hicret esnasında Hz. Peygamber ile Hz. Ebubekir'in mağara hadisesini, üçüncü fasıl Medine yolunda karşılaşılan olaylar ve Ümmü Ma'bed kıssasını, dördüncü fasıl ise hilyeye esas kaynaklık teşkil eden Hz. Peygamber'in evsafi ve ahlakının anlatıldığı bölümler olarak dikkat çekmektedir. Sâfi hilyeye başlamadan önce mağara hadisesine ve Ümmü Ma'bed kıssasına kısaca değinmiştir.

2. Transkripsiyonlu Metin

[1b] Hilye-i Şerif Tercemesi

Bismillâhi'r-rahmani'r-raḥîm

Ḥamd u sipâs ve şükr-i ḥâric ez-kıyâs ol Ḥallâk-ı cihân-âferîn ḥazretine ki sülâle-i mâh-ı meḥîn ve müstaḳarr-ı qarâr-ı mekîn olan ḥamîr-i mâye-i 'acîn âb-ı tıyn u fiṭr mādde-i şanâyi'-i aḥsenü'l-ḥâlîkîni câr-bağ-ı 'anâşırda ḥilye-i aḥsen-i taḳvîm ve leḳad kerremâ benî âdeme⁷ mazmûnda münfehîm olan şıfat-ı tekrîm ile cilve-sâz kıldı ve selâm-ı taḥiyyet-esâs ve dürûd-ı birûn ez-endâze vü miḳyâs ol mu'allâ berâhîn-i levlâke levlâke lemâ ḥalaktü'l-eflâk⁸ ve mâ erselnâke illâ rahmeten lil'âlemîn⁹ cenâb-ı risâlet-menḳabetine ki dest-i 'inâyet-i lem-yezelî kâlem-i ḥikmet-raḳam-ı ezeli-i kadîmi anuñ cebîn-i şayâḥib-rehîn-i şân-ı kerîmi şafḥasında vaşf-ı cemîl-i inneke le'alâ ḥuluḳin 'azim¹⁰ ve naḳş-ı celîl-i bi'l-mü'minîne ra'ûfu'r-raḥîm¹¹ ile sâye-endâz itdi. Kezâlik ol bülbülân-ı ravza-i şoḥbet-temkîn ve 'andelîbân-ı devḫa-i işret-i seyyidü'l-mürselîn ḥazerâtına ki her biri ol naḥl-i büstân-ı dîn ve gül-i gülistân-ı imân-ı yakîn ḥazretinüñ büy-ı ḥilye vü evşâfi ve güft ü güy-i na't-ı cemâli ittişâfi beyânında lisân-ı belîḡu't-tibyânların şavt-ı raḥîm ile ni'ame perdâz eyledi ammâ ba'd maḥall-i ḥaffâ vü mümkin-i ihtifâda olmaya ki çün rûz-ı 'îd ki yevm-i sa'îd ve bir vaḳt-i ber-nüvîddir pâdşâh-ı dîn ve imâm-ı müslimîn ḥalîfe-i Rabbü'l-'âlemîn ḥâfız-ı beyzatü'l-İslâm ve 'âmir-i Beytu'l-lâhi'ḥarâmi'l-mü'eyyed bi-naşri'llâhi [2a] ve'l-manşûr bi-te'yîdi'l-İlah ve hüve's-sultân es-sultân **Aḥmed Ḥân** ibn es-sultân **Meḥemmed Ḥân ḥullidet**

⁷ Kur'an: "Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık." İsrâ, 17/70.

⁸ Hadis: "Sen olmasaydın, sen olmasaydın (ey Muhammed) felekleri yaratmazdım." (Yılmaz, 2013, s. 456).

⁹ Kur'an: "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." Enbiyâ, 21/107.

¹⁰ Kur'an: "Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin." Kalem, 68/4.

¹¹ Kur'an: "(O) mü'minlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir." Tevbe, 9/128.

*hilāfetihi tūlu'z-zamān*¹² hazretlerine 'ibād-ı hālişu'l-füād ve dā'iyān-ı hülūş-i'itiyād kudret ü isti'dādları hasebince bir yeşkeş ve bir tuhfe-i dil-keş 'arz itmek mu'taddır, bu fakīr-i kālilü'l-bizā'a ve dā'ī-i keşirü'l-izā'a dağı ol sulţān-ı 'azīmu'ş-şān hazretlerinüñ huzūr-ı 'ālīlerine bir destāvīz ve bir hediye-yi iltifāt-engīz mülāhazasından tefekkür ve bu bābda fi'l-cümle tedebbür itdükte levh-i hātır-ı fātıra bu ma'nī-i mürtesem ve zamīr-i müstetir işbu hātıra ile müttesem oldu ki ol hazret-i hilāfet-makām ve ol zāt-ı bā-ihtişāma hediye bir tuhfe-i seniyye olmak gerekdir ki āyine-i mücellā-mişāl 'ukūsa cemāl-i mecmū'a-kemāl ve şu'a'-ı şemveş kemālāt-ı maḥbūb-ı hazret-i Zū'l-celāl anda münṭabi' ve ol şüret-i kemāl ve ol secencel-i meḥāsın ü cemāle nazar ve mütāla'asında taḳlīb-i başar itdükte pādşāh-ı dīn-penāh hazretlerinüñ ḳalb-i şafā-eşerlerinde ol eşi'a-i kemālāt ve ol 'ukūs-ı müfīzu'l-ḫālātadan nice āşar ve şad-hezār esrār müctemi' ola ve çün bu hātıra gālib ve tābī'at-ı fātıra ol şıfat ile muttaşif bir tuhfe ṭalib oldu, sāk-ik-i 'ināyet aña sevk ve ḳā'id-i hidāyet ol cānibe delālet-i bā-şevk eyledi ki ol şāhid-i mināşsa-i nübüvvet ve 'arūs-ı ḫalvet-hāne-i risālet ol maḥbūb-ı İlähī ve ol fā'iz-i fazl-ı nā-mütenāhī olan Resūl-i kevneyn ve nebī-i şakaleyn rāfi'-i merākı ictibā vü ıştıfā Hazret-i Muḫammed Muştāfā *şalla'llāhu aleyhi ve sellem* [2b] fi'l-mele'i'l-a'lā hazretlerinüñ āyine-i ḫilye-i şerīfe-i celiyye ve mir'āt-i evşāf-ı münife-i 'aliyyeleri ki nümāyende-i cemāl-i Muḫammedī ve beyān-künende-i fazl u kemāl-i Aḫmedī dürr-i mişkāl-ı lisān-ı Türki ile muşayḳal u şayḳal 'ibāret-i bī-tekellüfī ile nazīr-i secencel olup atbāk-ı evrāka vāz' ve hużūr-ı 'ālīlerine ref' oluna tā ki manzūr-ı nazar-ı sa'adet-eşerleri oldukça keşf-i cemāl-i Nebevī ve isticlā-yı şuver-i kemāl-i Muştāfavī itmekle ol nazar-bāz-ı gülşen-i şafā ve ol temāşā-kün-i ravza-i vefā ol gülzār-ı ıştıfādan ıştısmām-ı gülhā-yı aḫlāk u evşāf ve ister milh-i dimāğ-ı cān-ı şafā i'tilāf eyleye binā'en 'alā zālik tettebbu'-ı kütüb-i siyer ve taşaffuḫ-ı defātir-i nu'üt-ı ḫayrū'l-beşer olunduḳda ḫalken ve ḫulken ol şāhibu'l-ḫulḳu'l-'azīm *şalla'llāhu aleyhi ve sellem* 'aleyhi Rabbū'l-arşı'l-kerīm hazretlerinüñ şıfāt-ı celīle ve nu'üt-ı cemīleleri vaşında rivāyāt-ı şāhiḫa ile vārid olan cevāhir-i ḫilye-i celiyyeleri rişte-i tercemeye 'azīm ve ḫüsn-i nizām u luṭf-ı intizāmında bi-ḳadri'l-vüs' ve't-tāḳat ihtiyāt u hazm olunup işbu birkaç varāk-ı maṭāvīne vāz' ve ol cenāb-ı salṭanat-ı ḳıbāb hazretlerinüñ maḫz-ı kerīmü'l-muḫayyerlerine ref' olundu. Hazret-i Rabbū'l-erbāb cenāb-ı māliku'r-riḳāb dergāhından recā vü istid'ā olunur ki işbu ḫilye-i celīle-i Nebevīyye mütāla'ası āyine-i ḳalb-i pādşāhīnūñ ol āftāb-ı ḫaḳīḳat ile mu'akesesine sebep olmaḳla ol mir'āt-ı ḳābilü'l-envār ol maṭla'-ı eşi'a-i esrārdan ḳabül-i intitā'-ı āşar ile pādşāh-ı hilāfet-destgāh hazretleri müşāhede-i şıfātadan mu'ārefe-i zāt-ı risālet-[3a] semā'a teraḳḳī ve eşnāf-ı sa'ādātı telakḳī eyleye *vallāhü'l-muvaffāḳ ve'l-mürşid ve hüve'l-mu'īnū'l-müs'ad* bā'de zālik ḫafī vü pū-

¹² Manası: Allah, hilafetini uzun zaman devam ettirsin.

şide olmaya kim aşhâb-ı güzînden **Hubeys bin Hâlid-i Huzâ'î** *radıyallâhu te'âlâ* 'anh hazretinden mü'ellif-i *el-Müntekâ*¹³ *fî Mevlidi'n-Nebiyi'l-Muştafâ Sa'id-i Kâzerünî* *rahmetu'llâhi* 'aleyh rivâyet itdiler ki seyyid-i enbiyâ ve sened-i aşfiyâ Hazret-i Muhammed Muştafâ *şalla'llâhu* 'aleyhi ve sellem nübüvvet ile meb'ûs olduğdan sonra eşahh rivâyet üzere Mekke-i mükerrermede on üç yıl Mekke ve kabâ'il-i 'Arab müşriklerini aşnâm-ı bâtılyıye 'ibâdet[i] terk ve vâhid-i bilâ-şerîkûñ vahdâniyyetine i'tikâdı berk itmek içün dîn-i İslâm'a da'vet ve anlar ol nîk-h'âh risâlet-penâh hazretlerine 'adâvet idüp envâ'-ı cefâ ve anlara ve anları taşdik ile mü'min olanlara eziyyet-i begâyet itdükleri ecilden Mekke'den hicret ve dîn-i mübîni ikâmete i'ânet ider aşhâb-ı sa'âdet maqâmı bir memlekete naql u rihlet itmege cenâb-ı ehadıyetden ızn ü ruşsata müterakqıb iken müddet-i mezbûrdan sonra mâh-ı Rebî'ü'l-evvel'den dördüncü günde Medîne şehrine ki ol şehriñ ahâlîsinden her hacc mevsiminde bir nice kimesne şeref-i imânla müşerref olup ol sinde Resûl-i ekrem *şalla'llâhu* 'aleyhi ve sellem hazretine yetmiş kimesne imân getürüp bi'at ve ol serveri kendü diyârlarına da'vet ve min külli'l-vücûh va'de-i nuşret itmişler idi. Hicret itmek cenâb-ı Haq'dan ruşsat olıcaq bi-'avni'llâh ve tevfiķihi bu fakîru't-takşir tercemesine şürü' ve hayr ile itmâm olunmasına vülû' eyledüğüm *Kitâbu'l-İstî'âb* [3b] *fî Ma'rifeti'l-Aşhâb* muqaddemâtında mufaşşal ve zeyli beyânı muţavvel olduğu üzere **Ebû Bekr-i Şiddîk** ve fi'l-gâr¹⁴ er-refîk hazretleriniñ refâķati ile çıkup gâr-ı Sevr'de üç gice eglendükden sonra giceniñ bir bahşı geçdükte **Ebû Bekr-i Şiddîk**'uñ ol maħalden bir maħfî yirde 'abd-i memlûki 'Âmir bin Führeye ve ücret ile tutduğu 'Abdullâh bin Urayķıñ nâm delîl ile ihfâ eylediği iki hecine ikişer kişi binüp ve kendülerini tecessüs içün perîşân müşrikleri yolından münharif ve uğrun yoldan Medîne-i münevvereye müteveccih olup şülüş yâhûd nişf-ı râha geldüklerde Benî Huzâ'a kabîlesinden **Ümmü Ma'bed** 'Âtike bint Hâlid nâm hâtünüñ menziline uğradılar ve ol **Ümmü Ma'bed** bir 'âkile olup hadd-i zâtında yaşlı hâtün olmağla ricâlden gizlenmez ve haymesiniñ öñinde oturup yoldan geçen ebnâ'-i sebîli da'vet ider ve mevcûd olan ta'âmı ile ziyâfet ider idi. Bes Resûlullâh *şalla'llâhu* 'aleyhi ve sellem **Ebû Bekr-i Şiddîk** ve ol iki refîk ile **Ümmü Ma'bed**'uñ haymesine nüzül idüp şatun almak içün andan lahm [u] hürmâ taleb itdüklerinde **Ümmü Ma'bed** i'tizâr idüp eytdi ki: "Vallâhi eger me'kûl kısmından bir nesne mevcûd olaydı bahâsına hâcet degül getürüp sizi ziyâfet ile ikrâm ider idim ammâ bu yıl yağmur yağmayup nebâtât kısmından nesne bitmemek ile kaķt olup kabîlemiziñ daħı zaķireleriñ kalnamağın ikrâmuñza kâdir olımadum." Pes ol server *şalla'llâhu* 'aleyhi ve sellem nazar idüp haymenüñ ardında bir koyun gördiler ve su'al [4a] itdiler ki: "Bu ne koyundur?" Cevâb virdi ki: "Bu

¹³ Metinde yanlışlıkla *el-Müntehî* yazılmış.

¹⁴ Kur'an: "Hani onlar mağaradaydılar; arkadaşına 'Tasalanma! Allah bizimle beraberdir' diyordu." Tevbe 9/40.

bir koyundur ki kemāl-i za‘fı sebebi ile gidemeyüp süriden kalmışdır.” “Yā Ümmü Ma‘bed bunda hıç süd var mıdır?” Eytdi ki: “Bu ol za‘f [ü] lāgar degüldür ki andan südden bir eşer ola.” Ol Hızret buyurdi ki: “İzn virür misün ki ben anı kendü elüm ile sağam?” **Ümmü Ma‘bed** eytdi: “Ey zayf¹⁵-i kirāmī benüm ümmüm atam saña fedā olsun. Eger anda süd olmağ zannolunursa sağ.” Bes Resülullāh *şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem* ol koyuna gel diyü emcüğünü mübārek eli ile sağdı. Vallāhu Te‘ālā ism-i a‘zamin yād idüp bereket ile du‘ā eyleyicek ol koyun iki ayakların açup ve apışup südin akmağa ve çok otlamış hayvān gibi gevşemeğe başladı. Ol Hızret-i *şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem* bir büyük zarf isteyüp akıdarak sağdı tā ki ol zarf tolup keffi toruqlanup yuğaru çıkdı ba‘dehu ol südden evvelā ol Ma‘bed’e toyınca içürdi ba‘dehu aşhābı toyınca içüp ba‘dehu Resülullāh *şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem* kendüler dağı içüp cümlesi kandılar ba‘dehu bir kerre dağı ol zarf tolınca sağup Ümmü Ma‘bed’ün yanında alıkdı. Bes Ümmü Ma‘bed ki mu‘ciz göricek imāna gelüp bī‘at eyledi ve Resülullāh *şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem* aşhābı ile rihlet idüp gıtdiler rāvī olan **Hıubeys Hıuzā**¹⁶ *radıyallāhu ‘anh* dimişler ki: “Anlar Ümmü Ma‘bed’den ayrılıp sa‘ādetle gıtdükden soñra çoğ eylenmeyüp Ümmü Ma‘bed’ün zevci Ebū Ma‘bed birkaç za‘f ü nā-tüvān keçiler ile gelüp ol zarf içinde koyup gıtdükleri südi göricek **[4b]** eytdi ki: “Yā Ümmü Ma‘bed bu süd saña nireden geldi ki bizüm koyunlardan birisi kuzılamayup ve evde sağmal koyun olmayup cümle kabīlenün dağı ol koyunları ba‘id otlakda idi.” Ümmü Ma‘bed eytdi: “Yā Ebā Ma‘bed kaızıye sen didüğün gibidir ammā bir merd-i mübārek uğrayup menzirimüze nüzül eyledi” ve kışsayı tamām söyleyüp ol hızetün koyun huşuşında zühür iden mu‘cizesini beyān eyledi. Bes Ebū Ma‘bed eytdi: “Yā Ümmü Ma‘bed çün ol serverün zāt-ı kerīmin müşāhede itmek baña müyesser olmadı bārī baña şıfātını beyān ve hılye-i cemīletü’s-semāiyyetini taķrīr ile a‘yān eyle.” Bes Ümmü Ma‘bed *radıyallāhu te‘ālā ‘anhā* lisān-ı feşāhatini lügat-i ‘Arabiyye ile idāre ve zebān-ı belāğatini kelime-i ‘Urabāiyye ile mütelebbis telaffuz u ‘ibāre idüp eytdi ki:

رأيت رجلا ظاهر الوضاعة يا نبي بنüm ol zayf-ı mükerremletüm baña gelüp nüzül etdüklerinde aralarında bir merd-i kāmil gördüm ki hüsn ü cemālī zāhir ü aşkāre olup hüsnü’l-vech ü şāhibü’l-cemāl idi.

أبلغ الوجه yüzi ziyā‘-i şubh gibi yaldıraycı idi.

حسن الخلق hılkati gökçek idi ya‘nī a‘zā-yı vücūdınıñ vaz‘-ı hılkisi mu‘tedil ü mütēnāsib idi.

لم تعبها ثجلة ol şāhib-i sa‘ādeti kıllet-i laħm ‘ayblu eylemiş idi ya‘nī cism-i

¹⁵ Metinde yanlışlıkla *za‘f* yazılmış.

¹⁶ Metinde bu ismin geçtiği yer boş bırakılmıştır. *el-İsti‘āb*‘dan faydalanılarak doldurulmuştur (Bk. Nuruosmaniye vr. 42a).

şerîfî egerçi semiz ü keşîrû'l-laḥm degül idi ammâ kılllet-i laḥmın fâhiş olup kendüne 'ayb virecek mertebede degül idi.

لَمْ تَزِرْ بِهِ صَعْلَةَ daḥı egerçi kim miyānı ve böğürleri ḥafîf idi velâkin inceliği ve ḥıfyeti aña 'ayb virmek mertebesinde degül idi. Ve sellem şâhib-i ḥüsn-i cemāl idi.

قسيم vech-i kerîmi ve andan karşıña gelen a'zāsı [5a] ya'nî ol mübârek burnı ve anuñ iki tarafları ve yüzünüñ ortası ve kaşlarınıñ üsti ve mübârek yanaklarınıñ zâhir olan yiri ve iki gözünüñ arası beğâyet ḥüb ve gökçek idi.

دعج في عينيه mübârek gözlerinde da'ce var idi ya'nî siyâhı ziyâde siyâh ve beyâzı beğâyet beyâz olup vâsi' ve büyük idi.

وفي أشفاره وطف kirpiklerinde tül u teşennî var idi ya'nî mübârek kirpikleri uzun ve uzunluğundan uçları bükilmiş şeklinde idi.

وفي صوته سهل şavtında sehle var idi ya'nî âvâzı gür ve merdâne idi.

وفي عنقه سجع daḥı mübârek gerdânında tül u bülendlik var idi.

وفي لحيته كثافة mübârek meḥâsininde keşâfet ya'nî gürlük ve kıvırcıklar var idi ya'nî ḥafîfû'l-liḥye olmayup şık ve kıvırcık şakallu idi.

أزج mübârek kaşları ince ve muḳavves idi ya'nî yay gibi ve tāk-ı mihrâb gibi kemerlü idi.

أقرن mübârek ebruları muttaşıl ve çatma olmak mertebesinde biri birine yakın idi.

إن صمت فعليه الوقار eger söylemeyüp sükût eylese üzerinde temkîn ü vaḳûr u mehâbet ve ağırlık şâbit ü zâhir idi.

وإن تكلم سما ve eger söylese kelâmını i'lâ idüp yüceldir ve bülend söyleyüp eṭrâfında olanlar bî-tekellûf işidir idi.

وعلاه البهاء daḥı mübârek ağızın açup söyledükde aña ḥüsn ü leṭâfet müstevlî olup cemālî ziyâde olur idi.

أكمل الناس وأبهى من بعيد irâḳdan ekmeli ve aḥseni idi ya'nî ol server uzaḳdan görilse eger ḳadd ü ḳâmeti ve ger vech ü tal'ati kemâl-i i'tidâlde mükemmel ve cümle-i [5b] nâsdan ḥüsn-i cemâlde ekmel görünür idi.

وأحسنه وأعلاه من قريب daḥı yakından cemî'-i nâsuñ aḥseni ve a'lâsı idi ya'nî ol Ḥazret yakın yirden müşâhede olınsa 'âmmе-i nâsdan güzel ve cümleden yüce ve bülend görünür idi. Netekim rivâyet olınmışdır ki egerçi ḳadd-i mu'tedilü'l-ḥaddi ṭavîl degül idi ammâ her ne maḳûle ṭavîlü'l-ḳâme yanlarına gelse elbette ol ṭavîl ol bülend-himmet ü 'âlî-mertebenüñ yanında kaşîr görünür idi.

حلو المنطق nuṭḳı ve luṭf-ı kelâmı şirîn ü lezîz olup istimâ' idenler kelâm-ı belâğat-ḥitâmı ile telezüz iderler idi ve her ne ḳadar söylese yine lisânında

cārī olan āb-ı hayāta teşne vü müte‘atış olurlar idi.

فصل kelām-ı mu‘ciz-nizāmını her ne kadar icāz ve nuṭṭ-ı feṣāhat-ḥitāmını her ne mertebe ihtisār eylese fāzıl olup müstemī‘a cevāb-ı kaṭ‘ī hāşıl olur idi veyāhūd ḥāḳḳ ile bāṭıl mā-beyni faşl u fark idici idi ya‘nī kelāma gelüp söyleyicek ḥāḳ mütebeyyin ve bāṭıl müte‘ayyin olur idi.

لا نذر ‘ay u ‘acze delālet ider az degül idi ya‘nī söylemek aña ‘acz ü ‘ay ve yorılmaḳ virmeden nāşī az degül idi ya‘nī kelām-ı şerīfi egerçi az idi ve öz idi ammā azlığı ‘acz ü kelālinden degül belki ḳadr-i ifāde söyleyüp ḥaşv ü taṭvīl itmez idi.

ولا هزر daḥı kelām-ı şerīfi mā-lā-ya‘nī vü keşrū’l-ḥaṭā ‘abeş ü bāṭıl degül idi.

كان منطقه خرزات نظم يحدرن gūyiyā ki nuṭṭ u kelāmı bir dizi cevāhir idi ki yukarudan aşığa müretteb dökülür inerdi.

ربعة kāmēt-i bülendleri miyāne olup ḳaşīr ü ṭavīl-i fāḥiş degül idi. [6a]

لا يأس من طول ṭul-i kāmēt cihetinden ṭavīl-i fāḥiş degül idi.

ولا تقتحمه عين من قصر daḥı ḳaşīr-i kāmēt sebebi ile nāzıruñ nazīri anı taḥḳīr itmez idi ya‘nī ḳaşīrū’l-kāmedir diyü ḥāşā ḥāḳāret-şe‘nini mutaḳammın sözi kimse söylemez idi. Bes zāḥir oldı ki kemālī ile mu‘tedilü’l-kāme idi.

عصن بين غصنين kāmēt-i bālāsı iki nihāl ortasında bir nihāl-i mu‘tedil idi ya‘nī ol kadd-i bülend mertebesi bir nihāle beñzer idi ki ol nihāl ne ṭavīl ne ḳaşīr ola belki ṭavīl ü ḳaşīr meyānında ḥadd-i vasaṭa mu‘tedil ola ve bi’l-cümle üç nihāl farz olunsa ki biri ṭavīl ve biri ḳaşīr ve biri daḥı ikisi mā-beyninde mu‘tedil ola, ol serv-i bustān-ı risāletüñ kāmēt-i mübāreki ol iki nihāl mā-beyninde olan nihāl-i mu‘tedil meşābesinde idi.

فهو أنظر الثلاثة منظرًا bes ol nihāl-i sāliş-i mu‘tedil kemmiyyet cihetinden evvel nihālden a‘del olduḡı gibi keyfiyyet ve manzar-ı ḥayşiiyyetden daḥı anlardan enşar idi ya‘nī ol serverüñ nihāl-i kāmēti farz olunan nihāl-i mu‘tedil gibi ṭarāvet ü leṭāfetde daḥı ol iki nihāl-i mefrūzdan ziyāde olup anlardan aḥsen ü elṭaf idi. Bes aḡşān-ı şülüşe-i mefrūzunuñ nazret ü ṭarāvet ve ḥazret ü leṭāfet cihetinden aḡlebi idi.

عصن بين غصنين kavlinde işbu ma‘nā daḥı mülāḥaza olınmaḳ mümkündür ki Ümmü Ma‘bed ol ḥazreti ve yār-ı ḡārı olan Ebū Bekr-i Şiddīḳ’ı ve ḥizmet-kārı olan ‘Amir bin Fūheyre’yi üç fidāna teşbīh eyleye ki aralarında ol gül-i bāḡ-ı melekūt ḥazretlerinüñ nihāl-i kāmēti anlardan a‘del ü aḥsen idi. Ammā delīlleri olan ‘Abdullāh bin Urayḳıṭ ol ḥinde [6b] henüz müşrik olup irāḳdan ḥizmet itdüḡiçün a‘dāda idḥāl itmemiş ola.

وأحسنهم قدرا daḥı ḳadr ü mertebe cihetinde ol nihāllerüñ aḥsen ü a‘lāsı idi.

له رفقاء يحفون به ol server için refīḳler var idi ki ḥizmet ile anuñ etrāfin alup

bedr-i tamâmi hâle gibi ihâta iderler idi.

إن قال أنصتوا لقوله eger ol Hâzret kelimât-ı hikmet-âmîz ile tekellüm idüp bir kelime-i câmi'a söylese ol refîkleri sükût idüp kelâmını güş-ı cân ile istimâ' iderler idi.

وإن أمر تبادروا أمره ve eger bir nesne emr itse emrine imtişâlde müsâra'at idüp buyurduğı hizmeti yerine getürmege 'acele idişürlerdi.

محفود bir maḥdüm-ı mükerrerem idi ki aña cân-ile hizmet ider hizmetkârlar var idi.

محشود ḥuddâmı etrâfına ictimâ' idüp anı ihâta iderler idi.

لا عابس 'abüsü'l-vech degül idi ya'nî hâşâ yüzi gülmez devrik degül belki beşüşü'l-vech¹⁷ ve güler yüzlü idi.

ولا مفند aña bilmezlik ve rey u kavilde ḥatâ isnâd olunmaz idi. Ba'z-ı maḥdūmlar pîr olduḡda müte'allikâti ve ḥuddâmı aña sinn-i pîr olduñ reyüñde ve kelâmında ḥatâ idersin diyü bunamaḡ isnâd iderler. Hâşâ ol server öyle degül idi belki rey-i kâmil ve ḡavli bir kelâm-ı fâzıl idi.

Ümmü Ma'bed raḡiyallâhu te'âlâ 'anhâ dimişlerdir ki ol Hâzret-i şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem emcigin şıḡayup şaḡduğı koyun târiḡ-i hicretüñ on sekizinci senesinde 'Ömer bin el-Ḥaḡḡâb raḡiyallâhu 'anh ḡilâfeti zamânında vâkı' olan koyun kırḡını zamânına dek ki aña 'Āmu'r-ramâde dimişlerdir ki bâkî oldı ve bu ḡadar müddet için dek on sekiz yıldır şabâh ve aḡşam ehl-i beytümüze kifâyet idecek ḡadar süd şaḡarduḡ. Ḥâlbuki [7a] vech-i yüzinde arzda nebât kısmından ḡalîl ü keşîr nesne yoḡıdı.

Bu bâbda sıbtu'r-resül ve kıt'atü keydü'l-betül İmâm-ı Hümâm **Ebū Muhammed Ḥasan bin 'Alî bin Ebî Ṭâlib raḡiyallâhu te'âlâ 'anh** ḡazretinden rivâyât-ı şaḡîḡa ile gelmişdir, buyurmuşlar ki ḡâlem **Hind bin Ebî Hâle**'den raḡiyallâhu te'âlâ 'anh cedd-i büzürḡvârım Resül şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem ḡazretinüñ ḡilye-i şerîfesinden su'âl itdüm ki ol serverüñ ḡilyesini ol mübâlaḡa ile vaşf ider idi ve ben daḡı ol ḡilye-i celîleyi zabt idem diyü istimâ'a ḡâlib-i ḡariş idüm. Bes ḡayım olan Hind raḡiyallâhu te'âlâ 'anh eytdi ki:

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم فحما فحما *ya'nî Resülullâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem ḡazreti nefsinde 'azîmü's-şân mükerrerem ve 'ind-i 'aynü'l-a'yân mu'azzam u muḡterem idi ve bir tefsîr ü ta'bîrde daḡı faḡm-ı mufahḡham idi ya'nî ḡadd-i zâtında laḡîf ü cemîl idi ammâ 'ayn-ı nâsda mehîb ü celîl olup cemâl ü melâḡat ile mehâbeti cem' eylemiş idi.*

يتلألأ وجهه تألؤل القمر ليلة البدر ol ḡazretüñ şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem vech-i kerîmi bedr gicesindeki ayuñ on dördüncü gicesidir, ḡamer gibi yıldırar idi.

¹⁷ Metinde yanlışlıkla beşüşü'l-vech yazılmış.

أطول من المربوع merbū‘-ı haḳīkī ki ne ṭavīl ve ne ḳaṣīr belki tamām miyāne-dir Resūlullāh *ṣalla ‘llāhu ‘aleyhi ve sellem* ḥazreti andan ziyādece bülend idi ya‘nī tamām orta boylu degül belki miyāneden ṭıla mā‘il idi.

وأقصر من المشذب daḥi ṭavīl-i fāhişden laḥmında bir noḳşān ola aḳşar idi. Müşezzebe şol ṭavīl dirler ki anuñ ṭılı ola ammā ‘arzi olmaya ya‘nī [7b] ṭavīl-i naḥīf ola. Bes Resūlullāh *ṣalla ‘llāhu ‘aleyhi ve sellem* ḥazreti ṭavīl-i lāğar olmayup laḥmı mu‘tedil orta boyludan yücerek ve ṭavīl-i fāhişden ḳışarak idi.

عظيم الهامة mübārek başları tām kāmīl olup küçük degül idi.

رجل الشعر mübārek saçları ziyāde ḳıvırcık ve selīk degül belki ikisi mā-bey-ninde idi.

إذا تفرقت عقيصته فرق eger mübārek başında müctemi‘ olan saçları müteferriḳ olup bölünse anı cem‘ itmeyüp ayrıldığı üzere terk ider idi.

والا فلا يجاوز شعره شحمة أذنيه ve eger bölünmeyüp mecmū‘an bākī ḳılsa mübārek saçları müteferriḳ olup berāberinde şarkup ṭurur idi. Mübārek ḳulaḳlarınuñ şaḥmesini ya‘nī ol yumşak yirin tecāvüz itmez ve daḥi aşağa inmez idi.

أزهر اللون mübārek beşeresinin levni beyāz ve enver idi. Şöyle ki zıyā ve leme‘ānı var idi.

واسع الجبين mübārek alnı yaşşı ve vāzıḥ u ebyaḫ idi.

أزج الحواجب سوايغ mübārek ḳaşları uzun ve çekme ve ince ve muḳavves olup kemān gibi kemerlü ve kāmīl idi.

في غير قرن ḳarn hey‘etinde degül idi ya‘nī ḳaşları biri birine muttaşıl çatma degül idi ammā çün Ümmü Ma‘bed rivāyetinde

أزج أقرن ya‘nī ṭavīl ve daḥi daḳīk ve biri birine muttaşıl ‘ibāreti vāḳi‘ ol-mışdır. Ehl-i taḥḳīk bu iki ḳavli biri birine taṭbīk idüp dimişler ki “Mübārek ḳaşlarınınuñ biri birine tamām ittışālī yoğidi belki iki ḳaşlarınuñ miyānında bir daḳīk fūrce ve aralık var idi şöyle ki diḳḳat ile nazar itmeyen anı fark idemez idi. Bes bādī-i nazarda çatma görünür gibi idi ammā haḳīkatde açık idi ve lākin ziyāde zāhir açık degül idi.”

بينهما عرق يدره الغضب iki ḳaşları [8a] arasında bir ṭamar var idi ki ḡazāb ol ṭamarı taḥrīk idüp ḳalıñ ider idi. Süd emciğı ḡalīz ve ḳalıñ itdüğü gibi güyiyā ki Allāh ḡazāb eyledükde ol ṭamarı ḡazāb-ı ḳan ile memlū idüp ḡalīz ider idi.

أقنى العرنين mübārek burnı çekme ve rütbesi ya‘nī burun delüklerinin kenār-ları nāzūk ve ince olup kemerdekinde yūksekklik var idi ki Türk ṭā‘ifesi aña siñirlü burun ve şāhibine toğan burunlu dirler.

له نور يعلوه يحسبه من لم يتأمله أشم mübārek yüzünün bir nūrı var idi. Şöyle ki ol nūr mübārek yüzünün üzerine ‘ālī olup ol nūr mūrtefi‘ olmağla oñat te‘emmül itmeyen ol serveri eşemm zann ider idi ya‘nī mübārek burnını beḡāyet yūksekk

ve cibillî ile berâber öyle añlar idi. Hâlbuki öyle olmayup irtifâ'ı i'tidâl üzere idi.

كث الليه lihye-i şerîfeleri seyrek ve uzun degül belki gür ve mu'tedil idi.

مضلع الفم mübârek ağzınuñ içi vâsi' idi ve ağızda bu şıfat şâhibinüñ feşâhatine ve kuvvet-i tekellüm ve belâğatine delâlet ider diyü tã'ife-i garb vâsi'ü'l-fem olanı medh iderler ve bir 'ibâretde daħı “Zalî'ü'l-fem ya'nî mübârek ağzınuñ içerüsü mükemmel ve mübârek dişleri tām kāmil ve dizilmesi muntazam ve kavî idi” dinilmiş.

يا أشنب ya'nî mübârek dişlerinde revnağ ve ruṭubet ü leṭâfet olup âbdâr incü gibi idi.

مفلج الأسنان mübârek öñ dişleri [8b] seyrek olup aralıkları zâhir idi.

دقيق المسربة sine-i enveri başından göbегine dek mümted olup çekilen kıllar bir daḳîk haṭ gibi ince idi.

كان عنقه جيد دمية gūyâ ki mübârek gerdeni 'âc u kâfûrdan düzülmiş, bir şûret-i boynı idi ki taşvîr iden muşavver ol şûrete ḥüsn ü leṭâfet virmede kâdir olduğı kadar mübâlağa ider.

في صفاء الفضة sim-i hām şafâsında idi ya'nî gerden-i mübâreki hâliş gümüş levninde olup şâfî idi.

معتدل الخلق cism-i laṭîf ve beden-i şerîfide olan a'zâsı mütenâsib olup a'za-sında her bir 'uzvı ḥüsn-i kemâlde ve luṭf u i'tidâlde biri birine muvâfık idi.

بدان cism-i mübâreki naḥîf olmayup laḥmı yirinde kavî ve 'azîm idi.

يا متماسك ya'nî 'azm-i cism ü beden ile a'zâ-yı şerîfe müsterhî ve gevşek olmayup biri birini tutar ve i'tidâl-i kāmil ve tenâsüb-i şâmil ile ba'zı ba'zı şedd ider idi.

سواء البطن والصدر mübârek ḳarnı ve sînesi berâber olup ḳarnı gebeş ve şadıṛı çıkık aḳ'as degül idi.

عريض الصدر بعيد ما بين المنكبين mübârek sînesi etlü olup yağrımı yaşşı olmağla mübârek omuzları birbirinden ba'îd idi.

ضخم الكراديس kemükleri başları meşelâ mübârek dizleri ve dirsekleri ve ḳademeyni gibi iri ve tām kāmil-i kavî idi.

أنور المتجرد beden-i şerîfleri üzerinden libâsı zâ'il olan yiri ya'nî şoyuğ-nı beğâyet münevver ve şedîdü'l-beyâz idi. Hafî olmaya ki bir ḥadîşde [9a] كان اسمر vârid olmuş ya'nî “Resûlullâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem esmerü'l-levn idi” demek olur ve ḥadîş-i âḥirde كان ابيض مشربا بالحمرة vâki' olmuş ya'nî “Ḳızıllık ile maḥlûṭ ebyazu'l-levn idi” demek olur ve işbu ḥadîşde ازهر اللون rivâyet olundu ya'nî “Ebyazu'l-levn-i şâfî idi” demek olur. Bes bu

üç rivāyet biri birine muhālif olmağın ‘ulemā-yı siyer mā-beynlerini bu vech üzere tevfiḳ u taṭbīk itmişlerdir kim “Esmerü’l-levn idi” dinildüğü ya‘nī cism-i laṭīflerinden şol ‘uzv-ı şerīfleridir ki aña şems toḳınur idi, bes ol esmer ya‘nī buğday eñlü idi ve ebyaẓu’l-levn dinildüğü beden-i şerīflerinden libās setr eyledüğü a‘zā-yı laṭīfeleridir ki andan **أنور المتجرد** diyü ta‘bīr olunmuşdır, **ابيض مشربا بالحمرة** dinildüğü ki kızılılık ile maḥlūt ebyaẓ dimekdir, yine esmerü’l-levn idüğüne rāci‘dir. Bu sebep ile ki beyāz ziyādece ḥumret ile maḥlūt ola, ol esmer olur. Bes zāhir oldı ki cism-i şerīflerinden güneş toḳınmayan a‘zā-yı laṭīfeleri ezher ü enver olup güneş toḳınan yerleri esmerü’l-levn ve yine esmer ma‘nāsına olan ebyaẓ-meşreb-i bi’l-ḥumret imiş *şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem* ve yine ba‘zı ‘ulemā dimişler ki ezherü’l-levn idi demek ya‘nī cism-i laṭīflerinüñ levni ziyā virüp ve leme‘ān idüp yıldırır idi demek olur ve bu ma‘nāya olıcaḳ ebyaẓ-ı şāfi ma‘nāsına olmaḳ lāzım degül ki yıldırmaḳ daḫı levn-i esmerde olur. Huşūşan [9b] bir ḥadīşde **لم يكن بالابيض الامهق** vārid olmuştur ya‘nī beyaẓ-ı şāfi degül idi ki anda ezheriyyet ü leme‘ān u revnaḳ olmaya.

موصول ما بين اللبة والسرة بشعر يجري كالخط mübārek boğazlarınıñ aşağasında olan çukurcuḳ ile mübārek sīneleri mā-beyni ḥaṭ gibi çekilmiş olan ince ve laṭīf kıllar ile vaşl olunup ulaşılmış idi.

وما سوى ذلك آري عاري الثديين والبطن mübārek memeleri ve qarınları kıldan ‘ārī **و ما سوى ذلك آري عاري الثديين والبطن** mübārek memeleri ve qarınları kıldan ‘ārī ya‘nī sedyeyn ve baṭnınıñ mā-sivāsında daḫı kezālik kıl yoğ idi ve bi’l-cümle lebbe ile şadr mā-beyni vaşl iden ḥaṭṭ-ı şa‘rdan ğayrı sīne ve baṭn taraflarında kıl yoğ idi, ḥattā **İmām Qurṭubī** rivāyeti üzre ḳoltuḳları altında daḫı kıl yoğ idi.

أشعر الذراعين والمنكبين وأعلي الصدر mübārek ellerinüñ bilekleri ve omuzları ve sīnelerinüñ yuḳaruları ki mübārek omuzlarına muttaşıl olan yerleridir eş‘ar idi ya‘ni çok kıllu idi.

طويل الزندين mübārek bilekleri uzun idi.

مübārek kefi vāsi‘ idi ya‘nī avucı bol idi, bundan murād “eli aḳıḳ idi, saḫī ve kerīm idi dimekdir” dimişler.

سبط الغضب şol mübārek kemükleri ki iliklü ve ḳamış mişālindedir, düz olup anlarda bir yumruluk ve nā-hemvārılık yoğ idi.

شثن الكفين والقدمين mübārek elleri ve avuçları ve mübārek ayakları iri ve merdāne idi.

سابل الأطراف mübārek ellerinüñ ve ayaklarınıñ barmakları kemāl-i i‘tidāl üzre çekilmiş ve āb-ı şāfi cedvelleri gibi aḳmış ve uzanmış idi.

المؤلف في الأخصيين [10a] mü‘ellif-i *Cāmiu’l-uşul* İbn Eşir’üñ tefsīr üzre ḥumşānu’l-aḥmaşeyn ya‘nī mübārek ṭabanından nev‘an kemerlü olmağla yire

başdıqda tokınmayan yiri ki aña aḥmaş dirler ḥumşān idi ya'nī ziyāde kemerlü olmağla yirden ba'īd olup başdıqda yire tokınmaz idi demek olur. **İmām İbn A'rābī** demişdir ki “Tabandan aḥmaş didikleri maḥallūn başdıqda yirden ba'di ve irtifā'ı ziyāde olsa veyā irtifā'ı olmayup başdıqda müstevī ve yire muttaşıl olsa tā'ife-i 'Arab mā-beyninde mezmürdür ammā ne ziyāde mürtefi' ve ne ziyāde müstevī olmağla yire muttaşıl olmayup mertebe-i i'tidālde olursa anlar katında maḥbūl u memdūhdur. Bes Resūlullāh *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem* ḥazretinūn vaşf-ı cemīline enseb olan oldur ki **خمصان الأخصمين** 'ibāretinūn ma'nāsı mübārek aḥmaşeyni mu'tedilü'l-ḥumş idi ya'nī [ne] ziyāde yüksek ve ne ziyāde alçaq olup mu'tedil idi demek ola” vallāhu a'lem.

مسبح القدمين ينبو عنهما الماء mübārek ayaklarınıñ üsti beğāyet emles ve ley-yin ya'nī düz ve mücellā ve yumşaq olup anda yiv ve yarık kısmından nesne olmamağ ile üzerlerine şu döküldükde eglenmeyüp akar tırılmaz idi.

إذا زال زال قلعا ol ḥazret-i *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem* yürür iken mübārek ayakların yire sürüyerek yürümez belki kıparup kaldırarak yürür idi.

يخطو تكفيا adımın adup yürürken temāyül iderek yürür idi. Meşelā yil esdükde bir nihāl-i tāze şalınuğı gibi şalınuğ temāyül ider idi.

[10b] Ḥālbuki yürüdükde mübārek kademleri teşebbüt üzre olup yoldan ayrılmazdı ya'nī egerçi bilā-tekellūf ḥulķī ve cibillī temāyülü var idi ammā mütekebbirlik gibi ayağı gāh ol yaña gāh bu yaña evirilüp yürümez idi.

يمشي هونا yürüdükde rıfķ u mülāyemet ile yürür idi ya'nī sekīne vü ḥilm ü vaḳār üzre yürüyüp mütekebbirler gibi ayağını yire çarpup na'lımı taburdattı idi.

ذريع المشية ol server-i *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem* yürüdükde adımını geñ alur idi ya'nī ol ḥazret-i *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem* yürümesinde kemāl-i rıfķ u tamām-ı vaḳār ve te'ennivār iken adımlarını vüs'at üzre alup kendü ile bile yürüyenleri sebķ idüp geçer idi. Niteki bir ḥadışde vārid olmuşdır ki Resūlullāh *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem* vaḳār u te'enni ile yürüyüp 'aḳabınca aşḫāb-ı güzīn sür'atle yürür iken ol servere yitemezler idi. **Ḥazret-i 'Ömer raḍıyallāhu te'ālā 'anh** demişler ki bu vech üzre yürüyüşleri cibillī idi tekellūf ile degül idi.

إذا مشى كأنما ينحط من صيب yürüdüğü zamānda güyā ki bir yoḳuşdan aşāğa iner idi. Bu hey'et kavī ve merdāne yürüyüşünden 'ibāretdir.

وإذا التفت التفت جميعا bir cānibe nazār eylese cemī' bedeni ile dönüp nazār ider idi, uğrun uğrun baḳmaz idi ve yine bir ḳavldē boynını sağına şolına çevirüp baḳmaz idi ki bu vaż' erbāb-ı ḥiffet vaż'ı olup aşḫābına vaḳāra münāsib degüldür.

خافض الطرف mübārek gözlerin ḳaldırmayup nazārın aşāğa tıtar idi.

نظره إلى الأرض أطول من نظره السماء [11a] ol Һazretüñ yire nazar itmesi cānib-i āsmāna nazarından ziyāde idi. Ol sebebden ki ümmeti emrinde ve umūr-ı āẖi-rette ve risālet meşālihinde tefekkür ü te'emmüli çoğ idi ve kezālik arza keşret-i nazarı keşret-i hayāsından ve ziyyi ile tamām-ı edebinden idi.

جل نظره الملاحظة ekşer nazarı mülāhaza idi ya'nı tamām u diğkat-i nazar idi. Ehl-i Һiffet gibi uğrun bakmazdı.

أصحابه يسوق اہyānen aşhabını ilerüye sürüp kendüsi anlaruñ ardınca yürür idi ve eydür idi ki “Benüm kafāmı melā'ike için Һālī eyleñ.”

و يبدأ من لقيه بالسلام aşhābından yolda veyā āhar yirde mülāki olduğına selāmı kendüsi ibtidā ider idi ve bu vaz'-ı şerifleri kerem-i ahlākınuñ ziyādeliğinden ve tevāzu'ında keşretten idi. Vallāhu te'ālā a'lem. İmām-ı Һadīs **Ebū 'İsā Tirmizī** mü'ellefi olan *Kitāb-ı Şemā'il* şarihleri dimişlerdir ki “İşbu Һadīs-i şerifde fevā'id-i keşire vardır. Ol cümleden ba'zı oldur ki yollarda eger yalñuz veger aşhāb u Һuddām ile yürümek ne vechile ve cevānibe iltifāt ve Һalka nazar ne hey'et ile ve nazarı aşığa Һutup Һayā vü tefekkür ve emr-i dīn ü maşlahat-ı Һükümetde tedebbür itmek ne gūne ve ehl-i selāma ilqā'i selām ne keyfiyyet ile olmağ gerek idüğü bundan zāhir oldı.”

Rāvī-i Һadīs ki Һazret-i **İmām Hüseyin bin 'Alī** dir *rađıyallāhu te'ālā 'anhümā* yine eytdiler ki “Hālem **Hind bin Ebī Hāle** *rađıyallāhu te'ālā 'anh* çün Resūlullāh *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem* Һazretinüñ Һilye-i şerife ve evşaf-ı laṭifelerini bu vech üzre baña zıkr eyledi.” Ben [11b] aña didüm ki “Yā Һālī baña ol serverüñ *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem* nuṭk u tekellümi Һālī daḥı ba'zı aḥvālını vaşf u beyān ve lisān-ı taḥrīrūñ ile şerḥ ü 'ayān eyle.” Bes Һazret-i risālet Hind eytdi ki:

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم متواصل الأحران دائم الفكر *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem* Һazretleri emr-i āẖiret ve Һuşuş-ı ümmet için 'ale'd-devām maḥzūn olup Һazenleri 'ale'l-ittişāl ve 't-te'ākub biri birine ulaşığ idi ve dā'imā umūr-ı dīn ü millet ve aḥvāl-i cümle-i ümmet mülāhazasında fikr-i te'emmüli şābit idi.

ليست له راحة ol Һazret için *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem* bir Һuzūr u rāḥat ve sürūr u ferhat yoğ idi.

طويل السكوت لا يتكلم في غير حاجة sükütü ṭavīl olup Һacet olmayan maḥaller söylemez idi.

ويختمه بأشداقه söyledükde tamām dehāni ile söyleyüp muḥaşşırılar ve mütekebbirler gibi ṭudaqlaruñ azıcık debredüp dil ucıyla ve yarım ağızla söylemez idi.

ويتكلم بجوامع الكلم و söylese lafzı az ve ma'nāsı çok kelimāt-ı cāmi'a ile söylerdi.

فصل ya'nî kelâm-ı muhkem [ü] kaç'ı ile söylerdi. Şöyle ki anuñ gibi söz söyleyen kimesneye az söyledi şöyle veyâ çok söyledi veyâ 'abeş bihüde dini-lüp ta'ayyüb olunmaz muhaşşal kelâm-ı şerifleri muhtaşar u müfîd idi.

دمثا لين الجانب ve sehlü'l-hulq idi ya'nî mülâyim-ıtab' ve hulq-ı kerîmi âsân olup kendüye muķarin olan şafâ bulup huşûnet ü cefâ görmez ve hulq-ı tab'ından eziyyet müşâhede kılmazdı.

ليس بالجافي ولا المهين [12 a] bir ferde cefâ ve ihânet idici degül idi belki laţif [ü] mûlaţţif idi.

يعظم النعمة وإن دقت Allâhu Te'âlâ hazretinüñ ni'metini ta'zîm idüp ulular azı-cık dağı olsa.

لا يذم شيئا منها ni'am-ı İlâhiyye'den bir nesne zemm itmezdi.

غير انه لا يذم ذواقا ولا يمدحه lâkin me'kûl u meşrûb kısmından bir nesne ne zemm ider ve ne medh ider idi ki me'kûlât veyâ meşrûbâtdan bir nesne zemm itmek İlâhiyye-yi tahķirdir ve medh idüp bârekallâh ne hûb olmuş ve ne laţif bişmiş demek yâ budur ki hırş u tama'dan ve anuñ ile tamâm-ı telezzüzden nâşî olur yâhüd ta'am muşâhibine veyâ tabh idene müdâheneden peydâ olur.

ولا تغضب الدنيا وما كان لها Anı emr-i dünyâ ve dünyâyâ müte'allik bir nesne ğazaba getürmezdi ya'nî aslâ dünyâ ve müte'allikâtı sebebi ile ğazab itmez idi ammâ dîn emrinde bir noķşân u tehâvün görse ol ğadar ğazab ider idi ki mü-bârek yañaqları enâr dânesi gibi kırmızı olur idi ve ol iki ğaşu ortasında olan 'ırk-ı hâşimi ŧolup ğalıñlardı.

وإذا تعددي الحق ولم يقيم لغضبه شيء حتى ينتصر له olına ya'nî bir kimesne ğağdan tecävüz idüp bâñıla temessük eylese anuñ için ğazab ider idi, dağı anuñ için intikâm idince ğazabı muķâbelesine ŧurur nesne ya'nî Allâh için intikâmdan ğayrı ol ğazabı def' ider bir nesne olmazdı.

ولا يغضب لنفسه ولا ينتصر لها ammâ eger kendüye isâ'et ü eziyyet olunsa nefsi için ğazab u intikâm itmezdi. Ol sebebden ki şâbir [12b]¹⁸ ve ğazz-ı nefsi yoğ idi.

إذا أشار أشار بكفه كلها dağı kaçan bir nesneye işâret eylese ol nesneye cümle eli ile işâret ider idi, barmaklarıyla işâret itmezdi. Dimişler ki barmak ile işâret diyâr-ı 'Arab'da mütekebbirler işâreti olduğı için ol vech üzre işâret idüp bu sûretde itmezdi.

وإذا تعجب قلبها dağı kaçan ki bir nesneye ta'accüb eylese elin döndürür idi ya'nî ayasını yuķaru getürür idi ve hîn-i ta'accübde kelâmdan ve ğurrîden bir nesne ziyâde itmez idi. Meşelâ sâ'ir nâs ta'accüb itdüklerinde *subhânallâh* ve *elĥamdülillâh* ve *Allâhu ekber* ve *lâ ilâhe illallâh* didükleri gibi ğüyâ ki

¹⁸ Bu yaprağın köşesindeki yırtılmadan ötürü ilk satırın ilk kelimesi okunamamıştır.

Hakk-ı subhān u te‘ālā ism-i ‘azîmini bu maķûle yirlerde isti‘māl itmezlerdi, mücerred ta‘accüb için olup ma‘nāsı ve ta‘zîmi kaçd olunmaduğı için bes bu maķûle maħalde ancak mübārek elin taķlīb ile iktifā idüp lağvden ħazer iderlerdi.

وإذا تحدث يصل بها يضرب براحة اليمنى باطن إبهامه اليسرى Resülullāh *şallallāhu ‘aleyhi ve sellem* ħazreti söz söyledüği zamānda söylemesi elinüñ taħrîkine muķārın olur idi. Sā’ir nās söyledüği zamānda sözinde mücidd olsa elin debrederek söylemek ‘ādet olduğu gibi nihāyet tā’ife-i ‘Arab ħin-i tekellümde taħrîk-i yed itdüklerinde şağ ellerinüñ ayasını şol elinden baş barmauğı iç yüzine urduķları gibi ol server dağı ‘Arab ‘ādeti üzre taħrîk iderlerdi.

وإذا غضب أعرض وأشاح bes kaçan bir kimesneye maħall-i ğazabda olsa andan i‘rāz u ‘afvda mübālağa iderlerdi.

وإذا فرح غض طرفه dağı kaçan sevinse [13a] mübārek gözlerin yumup söylemek ile ve gülmek ile izhār-ı feraħ itmez ve ħiffet eylemez idi. Feraħuñ ziyāde te’sîri ancak mübārek gözün yumdurmaķ idi.

ويفتر عن مثل حب الغمام eger gülmeleri tebesşüm olup kaħkaħa ile gülmezler idi.

tebesşüm itdükleri zamānda mübārek leblerin keşf idicek ħabbü’l-ġamām mislinden keşf ider idi ya’nî mübārek dişlerin ki bulutdan düşüp incü şüretinde olan tolu gibi muşaffā vü berrāķ idi, keşf-i āşkäre ider idi. Ĥafî vü püşide olmaya ki **Hind bin Ebî Hāle radiyallāhu te‘ālā** ‘anh İmām Ĥasan’uñ ħālî ya’nî tayısı olduğu budur ki **Ĥazret-i Ĥadîce-i Kübrā radiyallāhu te‘ālā** ‘anhā ki server-i enbiyā *şallallāhu ‘aleyhi ve sellem* ħazretinüñ zevc-i evvelîsi ve İslām’da ricāl ü nisādan cümlesinüñ aķdemi idi. Resül-i ekrem *şallallāhu ‘aleyhi ve sellem* ħazretinden aķdem olan zevc-i evveli **Ebû Hāle**’den iki ođlu olup biri **Hāle** ve biri dağı **Hind bin Ebî Hāle** idi. Şonra ki Ĥadîce-i Kübrā Resülullāh *şallallāhu ‘aleyhi ve sellem* ħazretinüñ şeref-i zevācına dāħile oldı müşārün-ileyh Hind bin Ebî Hāle server-i enbiyānuñ rebîbi ve ögey ođlu oldı. Bes **Ĥazret-i Ĥadîce** ol serverden *seyyidetü nisā’i’l-‘ālemîn Fāţma-i Zehrā*’yı *radiyallāhu te‘ālā* ‘anhā vücūda getüricek **Ĥazret-i Hind, Fāţma-i Zehrā**’nuñ ana bir qarındaşı olup Ĥazret-i İmām Ĥasan ve İmām Hüseyin’üñ *radiyallāhu te‘ālā* ‘anhümā tayıları olup ol sebebdendir ki ħālem **Hind bin Ebî Hāle** diyü **İmām Ĥasan** ħazretleri anları zıkr [13b] idüp ol serverüñ *şallallāhu ‘aleyhi ve sellem* vaşf u ħilyesini anlardan naķl ider. Vallāhu Te‘ālā a’lem. **Ĥazret-i İmām Ĥasan radiyallāhu te‘ālā** ‘anh didiler ki ħālem **Hind**’den işidüp ħıfz eyledüm ki evşāf-ı cemîlelerini qarındaşım **Hüseyin bin ‘Alî**’den *radiyallāhu te‘ālā* ‘anh bir zamān ketm idüp söylemedüm. Ba’d zamān söyledükde benden evvel ħāleme su‘āl itmiş ve ħıfz itmiş buldum ve yine bu bābda Esedullāhi’l-Ġālib **‘Alî bin Ebî Talib radiyallāhu te‘ālā** ‘anh dimişler ki:

الممغظ لم يكن بالطويل الممغظ Resûlullâh *şallallâhu 'aleyhi ve sellem* hazreti uzamış gitmiş diyicek tavîlü'l-kâme degül idi.

ولا بالقصير المتردد daħı a'zâsinuñ ba'zı ba'zına tedâhül itmiş kaşırü'l-kâme degül idi ki anuñ gibi lisân-ı Türkide tıknaz dirler.

وكان ربيعة من القوم belki aşhâbdan miyâne idi ve yine anlardan bir rivâyetde [...] ¹⁹ ya 'nî orta boyludan yukarı idi dimek varid oldı. Hazret-i Hasan rivâyetinde: أطول من المربوع vârid olduğı gibi ol daħı bu ma'nâya idügi zıkr olunmuşdır ve Hazret-i 'Alî'nüñ *radiyallâhu te'âlâ 'anh* bu rivâyeti de vârid olmuştır: إذا جامع القوم عمرهم kaçan ki aşhâbla bir yire cem' olsalar egerçi kim nefsinde tavîlü'l-kâme degül idi ammâ cümlesinden 'âlî olup anları boğar idi ya'nî cümlesini aşığa gösterür idi.

ولم يكن بالجعد القطط ولا بالسبط كان جعدا ol Hazret-i *şallallâhu 'aleyhi ve sellem* ziyâde kıvırcık ve ziyâde mülâyim saçlu degül idi belki miyâne idi.

ولم يكن بالمظهم daħı lahmı çok şâhibü'l-beden degül idi.

ولا بالمكثم mülksem şol yüzdür ki [14a] çeñesi kısa ve alnı çıkık ve keşret-i lahm ile müdevver ola ki Tatarlı hey'etidir. Bes Resûlullâh *şallallâhu 'aleyhi ve sellem* hazretinüñ vech-i keriminde yine Hazret-i 'Alî'nüñ *تدوير* ve *وجه تدوير* kavli üzre nev'an müdevverlik var idi ammâ ne ifrâţ üzre müdevver ve ne tavîl idi belki kemâl-i hüsn ü i'tidâl üzre idi.

اغر ابلج vech-i kerimi beyâz münevver ve kaşları küşâde idi.

ادعج العينين mübârek gözleri begâyet siyâh idi ve anlardan bir rivâyetde مشرب العينين حمرة vâқи olmuşt. Mübârek gözleri kızılılık ile maħlüt ma'nâsına ya'nî mübârek gözlerinin beyâzında kırmızıya mâ'il tamarcıklar var idi ki bunuñ gibi gözler şâhibine eşkel dirler ve begâyet hûb u maħbûb u mergûbdur ammâ hâdekaları ya'nî göz bebegi ziyâde siyâh idi. Nitekim yine anlardan *سودالحدق* rivâyet olunmuştır.

اهدب الاشفار kirpikleri uzun idi.

جليل المشاش والكتد kemüklerinüñ başları iri ve yağrını kavî idi.

كان العرق في وجه اللؤلؤ güyâ ki mübârek yüzinde olan 'arağ incü dâneleri idi.

هو خاتم النبيين و بين كتفيه خاتم النبوة و هو خاتم النبيين ya'nî mübârek iki yağrını arasında hâtem-i nübüvvet var idi ve kendüsü hâtemü'n-nebiyyin idi ya'nî âhir-i enbiyâ olup anuñ vücûdile enbiyâ tamâm olup hatm olmuş idi veyâhüd defter-i nübüvvetüñ mühri ve hâtem-i hatmi idi. E'imme-i hadîşden **İmâm Müslim** ve **İmâm Buħârî** *rahmetullâhi 'aleyhümâ Şahîh* nâm kitâblarında hep getürmüşlerdir ki aşhâb-ı güzînden **Sâ'ib bin Zeyd** ²⁰ *radiyallâhu te'âlâ 'anh* didiler ki “Beni

¹⁹ Bu kısım metinde boş bırakılmış, muhtemelen Arapça bir ibare vardı.

²⁰ Doğrusu *Şâ'ib bin Yezîd* olmalıdır.

hâlem Resûlullâh *şallallâhu ‘aleyhi ve sellem* hazretinüñ huzûr-ı ‘âlîsine ile-
düp didi ki yâ Resûlullâh hemşîrem oğlu **Sâbit**²¹ hastacadır.” [14b] Bes Resû-
lullâh *şallallâhu ‘aleyhi ve sellem* benüm başumu mübârek eliyle mesh idüp
bereket ile du‘â itdükden soñra tavzî idüp âbdesti şuyından içdüm. Mübârek
arkası tarafına tolanup iki yağrını mâ-beyninde olan hâtem-i nübüvete nazar
eyledüm, gördüm ki ol hâtem zerr-i hacle gibi idi ya‘nî ‘arûslaruñ perde ve
cibinliklerinde olan iri dügmeler gibi idi ki zerr-i düğme ve hacle gelin sitâresi
ma‘nâsınadır ve bir kavilde zerr-i hacle gibi idi ya‘nî keklik yumurdası gibi idi
dimekdir ki hacle keklik kısmından dışisine dirler ve erkeğine ya‘küb dirler
ammâ kavli-i evvel evlâdır dimişler.

أجود الناس كفا el ile ‘atâ eylemek cihetinden cümle-i nâsdan ziyâde cömerd idi.

وأرحب الناس صدرا dağı şadr cihetinden ‘amme-i nâsdan evsa‘ idi ya‘nî hâlîm
olup zîķu’s-şadr ve ıarlığan degül idi.

وأصدق الناس لهجة dağı lisân u kelâm tarafından cemî‘-i halkdan eşdağ idi.

وأوفى الناس ذمة dağı ‘ahde vefâ eylemede cemî‘-i nev‘-i beşerde ziyâde idi.

وألئهم عريكة dağı tabî‘at cihetinde cemî‘-i nâsdan ziyâde mülâyim idi.

وأكرمهم عشرة dağı ‘işret ü şöhet cânibinden cümleden ekrem idi ya‘nî
hem-şoşbetlerine luţf u keremi cümle-i ehl-i ‘âlimden ziyâde idi.

من رآه بديهة هابه zât-ı şerîflerini añsuzın gören kimseye heybeti müstevlî olur idi.

ومن خالطه معرفة أحبه ve aña âşnâlık ile muhâlağa idüp qarışan bi-ih̄tiyâr aña
mağabbet ider idi. **Hâzret-i ‘Alî**’den *kerremallâhu veche* bir rivâyetde

على شفته السفلى خال vârid olmış ya‘nî mübârek aşığa tudağı üzerinde bir ben
var idi.

كان عنقه ابريق فضه gūyâ ki gerdem-i ‘âlîsi gümüş ibrîķ boynı [15a] idi.

اذا صافح لم ينزع يده حتى ينزع الاخر bir kimse anlar ile muşâfaha itdükde tâ ki ol
kimesne elin çekmeyince anlar mübârek ellerin çekmezler idi. Bu haşlet hod
kemâl-i hüsn-i hulķdan idüğü zâhirdir ve bi’l-cümle muṭlaķâ ol serverüñ vaşf
u na‘tin beyân iderler dimişlerdir ki ol hâzretten evvel ve anlardan soñra benî
nev‘ âdemden anuñ mişlini ve anuñ nażîrini görmedim.

Hafî degüldür ki ol sultân-ı enbiyâ ve ol bürhân-ı mürselîn ü eşfiyânuñ
şıfât u cemîle ve nu‘üt-ı celîlesi tamâmî ile tahrîr olunsa nice mücelled kitâb
aña vefâ itmez idi. Bes çün maķşûd ol mecma‘-ı melâhât ve menba‘-ı hüsn ü
leţâfet hâzretlerinüñ kitâb-ı şabâhat ü cemâlinden bir bâbı ve mebâhis-i luţf
u kemâlinden bir faşl-ı mehâsin-i istî‘âbı birkaç satıra derc ve anuñ şıḫhat-i
rivâyetinde mertebe-i maķdûrı şarf u harc idüp ol hâmi-i hüma-yı dîn ve muḫ-
yî-i sünnet-i seyyidü’l-mürselîn olan sultânü’l-İslâm ve’l-müslimîn hâzretle-

²¹ Doğrusu Şâ’ib olmalıdır.

rinüñ hırz-ı vücūd-ı mes'ūd ve heykel-i zāt-ı hāviyetü's-su'üdları olduğundan mā-'adā ol maḥbūb-ı İllāhī ḥazretinüñ evşāf u aḥlāk-ı nā-mütenāhīsi anlara bir düstürü'l-'amel ve numūne-i münye vü emel olmuştur. Hediye-i 'id ve tuḥfe-i rüz-ı sa'īd olmak üzere mişāl-i āyine-i tābnāk birkaç şafḥa-i nazīf ü pāk üzere resm ü taḥrīr olunup ma'raz-ı envā'-ı pīşkeş ve maḥall-i eşnāf-ı tuḥfe-i dilkeş olan ḥuzūr-ı 'ālīlerine ref' olundu tā ki ol yevm-i ziyet ve rüz-ı ārāyiş-i ferr ü ḥaşmetde işbu [15b] āyine-i cemāl-i nebevī ve mir'āt-i şū'ün-ı kemāl-i Muştafavi'ye nazar itdükde kendü cemāl-i ber-kemāllerin daḥı ol şıfāt-ı cemīle ile muttaşif ve ol aḥlāk-ı celīle ile müteḥallik bulup tevāfuḳ-ı şıfāt-ı mādūn rütbe-i nübüvvetde teṭābuk-ı zāta mü'eddī olmak şafāsı şafā-yı diger ve 'id-i ekber eyleyüp işbu maẓmūn-ı ḥikmet-meşḥūnı tekrār ve bu mefhūm-ı hemçün dürr-i meknūnı tezkār eyleyeler ki:

Nazm:

Muştafā rāz-ı fazl-ı Yezdānī

Geşteem dürr mütāba'at tānī

Be-reh-i vaşf-ı ü fūrū şüdeem

Tā-be-ḥaddī ki cümle ü şüdeem

Vallāhü'l-muvaffāḳ ve'l-mu'īn

Temmetü'l-kitāb bi-'avni'llāhī'l-Meliki'l-Vehḥab fī māh-ı Zi'l-hicce'nūñ fī 28. nehārī sene 1090²².

Sonuç

Türk edebiyatına özgü türlerden olan hilye, özellikle 16. yüzyıldan itibaren büyük revaç görmüş, yazarlar ve şairler bu türde eser vermeye gayret göstermişlerdir. Bu yazar ve şairlerden biri de *Hilye-i Şerif Tercemesi* ile Mustafa Sâfi Efendi olmuştur. Sultan Ahmed'in başımamı olan ve eserini doğrudan padişaha sunan Mustafa Sâfi Efendi daha ziyade *Zübdetü't-Tevârih* adlı eserinden ötürü tarihçi kimliğiyle tanınsa da bu çalışmayla ortaya konan hilye tercümesi ve *Terceme-i Celāl ü Cemāl* adlı mesnevi tercümesi onun dinî ve tasavvufî edebiyat sahasında da maharet sahibi olduğunun nişanesidir. Bu çalışmada, adından farklı kaynaklarda bahsedilmesine rağmen gün yüzüne çıkmayan Mustafa Sâfi'nin yeni bir eseri ortaya çıkarılmakla birlikte, hilye literatürüne yeni bir ilave daha kazandırılmıştır. Bundan önce yapılan hilye çalışmaları dikkate alındığında rahatlıkla mensur hilyeler arasında değerlendirilebileceğimiz *Hilye-i Şerif Tercemesi*, tercüme olması hasebiyle de ayrıca dikkat çekmektedir. Yanlış kütüphane kaydından ötürü bugüne kadar ortaya konması geciken ve mensur ve tercüme olması yönüyle hilye geleneğinde farklı bir yerde konumlanan bu hilye-i şerif, bizlere kütüphanelerde daha başka hilye metinlerinin de saklı olduğunu işaret etmektedir.

²² 30 Ocak 1680.

Kaynakça

- Babinger, F. (1992). *Osmanlı tarih yazarları ve eserleri* [Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke] (Çev. Coşkun Üçok). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Canım, R. (2016). *Divan edebiyatında türler*. Ankara: Grafiker.
- Çuhadar, İ. H. (2003). *Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-tevârih'i I-II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Durmuş, İ. (2004). Mevlid (Arap edebiyatı). *TDV İslâm ansiklopedisi* içinde C 29 (480-482). İstanbul.
- Erdoğan Taş, M. (2013). *Türk edebiyatında manzum hilyeler*. İstanbul: Kitabevi.
- Erdoğan Taş, M. (2018). Kadı Şâmî'nin mensur hilyesi: şerh-i hilyetü'ş-şerîfe. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 169-186.
- Erdoğan Taş, M. (2018). Hoca Sa'deddin Efendi'nin mensur hilyesi: hilye-i celiyye ve şemâ'il-i 'aliyye. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 19-60.
- Erşahin, S. (2005). Osmanlı toplumunun Hz. Muhammed hakkındaki bilgi kaynakları üzerine bir bibliyografya denemesi. *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, 18(3), 335-358.
- Gözütok Tamdoğan, Z. (2016). Türk-İslâm edebiyatında hilye ve "Halil b. Ali el-Kırımı'nın mensur hilye-i Nebevî'si". *İSTEM*, 28, 389-413
- Gültekin, H. (2021). *Nâbî – Zeyl-i Siyer-i Nebevî*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Güngör, Z. (2003). Türk edebiyatında hilye-i nebevî türünün doğuşu gelişimi ve sebepleri. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 10, 185-199.
- Hâkânî Mehmed Bey (1991). *Hilye-i saadet*, (haz.: İskender Pala). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- İnal, İ. H. (1993). *Mustafa Sâfi ve vesiletü'l-vusul ilâ muhabbeti'r-resul*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mustafa Sâfi Efendi, *Kitâbü'l-İsti'âb fî ma'rifeti'l-ashâb tercümesi*. İstanbul: Nuruosmaniye Kütüphanesi, 723.
- Mustafa Sâfi Efendi. (1614). *Hilye-i şerîf tercemesi*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, 1443.
- Kandemir, M. Y. (2010). Şemâil. *TDV İslâm ansiklopedisi* içinde C 38 (497-500). İstanbul.
- Kandemir, M. Y. (2010). eş-Şemâilü'n-Nebeviyye. *TDV İslâm ansiklopedisi* içinde C 38 (500-501). İstanbul.
- Süreyya, M. (1996). *Sicill-i Osmanî IV*, (haz.: Nuri Bayraktar, Seyit Ali Kahraman). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Uzun, M. İ. (1998). Hilye. *TDV İslâm ansiklopedisi* içinde C 18 (44-47). İstanbul.
- Uzun, M. İ. (2009). Siyer ve megâzî (Türkçe siyer kitapları). *TDV İslâm ansiklopedisi* içinde C 37 (324-326). İstanbul.
- Yılmaz, M. (2013). *Kültürümüzde ayet ve hadisler (ansiklopedik sözlük)*. İstanbul: Kesit.

Extended Summary

Hilyes, which are written about the qualities and beauty of the Prophet Mohammad, attract attention as a genre of Turkish literature. In Arabic and Persian literatures, works such as hilye are infrequent while there are many examples of the hilye genre, which started to be seen independently in Turkish literature since the 16th century, in verse, prose or mixed in verse and prose. It is seen that the prose hilyes are underestimated by the researchers regarding to the hilyes in verse. *Translation of Hilye-i Sharif* will be introduced for the first time with this study among the unrevealed prose hilyes until today. *Translation of Hilye-i Sharif* was written by Mustafa Sâfi (1025 Anno Hijri/1616 Anno Domini) as one of the chief imams of Sultan I. Ahmed, who was also known as imam-i sultani. The only copy of the work that is identified currently is in the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library Osman Ergin Turkish Manuscripts Collection at number 1443. It is assumed that the name of the work has not been revealed until now because it was misreported in the library catalog record with *Translation of Kitâbu'l-İsti'âb fî Ma'rifeti'l-Ashab*, which is another translation work of Mustafa Sâfi. Consisting of fifteen leaves in total, this manuscript was copied in H. 1090 / M. 1680, as it is understood from the record at the end, but its copier is unidentified. It is determined that there are spelling mistakes in some words in the manuscript that reflects the language of the period in which it was written. The said mistakes were corrected while reading from the meaning, and a genuine text was sought to be revealed. Mustafa Sâfi himself states in the introduction section that he benefited in his translation from Saîd-i Kâzerûnî's work *Al-Müntekâ fî Mevlidi'n-Nebiyi'l-Mustafâ*. *Al-Müntekâ* was actually written by Sa'îdüddîn Mohammed bin Mas'ûd al-Kâzerûnî (d. H. 758 / M. 1357) in Arabic and is a siyar book in which the events that took place from the birth of the Prophet to the eleventh year of the hijra are explained. There is also a Persian translation of the same work by Afîfüddin b. Sa'îdüddîn Mohammed bin Mas'ûd al-Kâzerûnî (d. H. 766 / M. 1364). In addition, it is known that Ottoman authors such as Veysîzâde Ahmed İznîkî (d. H. 1018 / M. 1609) and Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi (d. H. 1049 / M. 1640) translated the entire text of the siyar. Although Mustafa Sâfi does not clearly state from which language he translated his work, it is presumed that he may have benefited from both sources due to his knowledge of both Arabic and Persian. On the other hand, the two couplets at the end of the text, which are understood to be taken from the Persian source, bring forward the work of Afîfüddin al-Kâzerûnî. Mustafa Sâfi complied with the method followed in the tradition of writing hilye, and he gave full place to the introduction (praise to the Prophet Mohammad, the cause of copyright) in his work, the "hilye" and the hatime (prayer) sections that form the basis of the text. Mustafa Sâfi translated only the parts of *al-Müntekâ* in the hilye section, which only the Prophet's qualifications and morals were appraised. In the translated parts, there are narrations about the hilye of the Prophet Mohammad from the Companions of the Prophet and Ahl al-Bayt such as Umm Ma'bed, Hind bin Abi Hâle, Hz. Ali, Hz. Hassan, Hz. Huseyin and Sa'ib bin Yazid. The fact that it was written based on

the narration of several narrators about the appearance and body movements of the Prophet both enriched the work in terms of content and expanded the volume of the work. In this study, the *Translation of Hilye-i Sharif* by Mustafa Sâfî Efendi which is understood to have been completed before 1022 Anno Hijri/ 1614 Anno Domini and presented to Sultan I. Ahmed, is examined in terms of form and content with the transcribed text.

